

dr hab. inż. Jarosław Prońko^{a)*}, mgr Beata Wojtasiak^{b)}

^{a)}Uniwersytet Jana Kochanowskiego w Kielcach, Instytut Zarządzania/ Jan Kochanowski University in Kielce, Institute of Management

^{b)}Centrum Naukowo-Badawcze Ochrony Przeciwpożarowej im. Józefa Tuliszkowskiego – Państwowy Instytut Badawczy/ Scientific and Research Centre for Fire Protection – National Research Institute

*Autor korespondencyjny/Corresponding author: jaroslaw.pronko@ujk.edu.pl

Wstęp do teorii bezpieczeństwa

An Introduction to the Theory of Safety

Введение в теорию безопасности

ABSTRAKT

Cel: Sformułowanie definicji bezpieczeństwa w ujęciu psychologii i socjologii humanistycznej.

Wprowadzenie: Socjologia i psychologia humanistyczna to nurty stojące w opozycji do pozytywizmu w nauce, głoszące, iż nauki o człowieku są zasadniczo inne niż nauki przyrodnicze i wymagają odmiennych metod badań. Stawiają one w centrum badań konkretnego człowieka, nie jako przedmiot, ale podmiot świadomy swoich działań i interakcji społecznych. Główne postulaty socjologii humanistycznej to: antynaturalizm, interakcjonizm, podmiotowość interakcji społecznych oraz poszukiwanie i rozumienie przyczyn działania obiektu badań. Podobnie psychologia humanistyczna traktuje człowieka jako podmiot badający rzeczywistość, obserwujący, przewidujący, planujący, wnioskujący oraz wykorzystujący posiadaną wiedzę do kreowania rzeczywistości i przystosowywania się do niej. W artykule dokonano leksykalnej analizy bezpieczeństwa oraz opisano i uzasadniono przyjętą postawę metodyczną. Na tej bazie sformułowano definicję bezpieczeństwa. Na jej podstawie, w dalszej części artykułu, zwrócono uwagę na problematykę subiektywności poczucia bezpieczeństwa kształtowanego przez analizę docierających do podmiotu poznającego informacji w oparciu o własne doświadczenie, światopogląd oraz umiejętności badawcze. Tak kształtowane poczucie bezpieczeństwa jest bardzo podatne na manipulację medialną. Następnie w drodze rozważań dedukcyjnych sformułowano wnioski dotyczące uwarunkowań kształtowania bezpieczeństwa szeroko rozumianej organizacji (społeczność, państwo, przedsiębiorstwo). W ostatniej zaś części określono sposób oceny poziomu bezpieczeństwa w wymiarze personalnym i organizacyjnym.

Metodologia: Definicję bezpieczeństwa oraz wnioski z niej płynące, w aspekcie kształtowania bezpieczeństwa personalnego i organizacyjnego wypracowano na drodze rozważań dedukcyjnych. W badaniach przyjęto teoretyczno – metodyczną postawę badawczą płynącą z nurtu humanistycznego socjologii i psychologii.

Wnioski: Personalne poczucie bezpieczeństwa zależy od doświadczenia życiowego, światopoglądu oraz umiejętności badawczych konkretnej osoby – zdolność krytycznego myślenia postulowana przez Immanuela Kanta. Bezpieczeństwo organizacyjne może być definiowane w trzech kontekstach, dlatego też przy posługiwaniu się tym pojęciem należy określić kontekst jego definiowania.

Słowa kluczowe: definicja bezpieczeństwa, bezpieczeństwo personalne, bezpieczeństwo organizacyjne

Typ artykułu: artykuł przeglądowy

Przyjęty: 18.10.2017; Zrecenzowany: 01.03.2018; Zatwierdzony: 10.04.2018;

Procentowy wkład merytoryczny: J. Prońko – 70%; B. Wojtasiak – 30%;

Proszę cytować: BiTP Vol. 49 Issue 1, 2018, pp. 34–48, doi: 10.12845/bitp.49.1.2018.3;

Artykuł udostępniany na licencji CC BY-SA 4.0 (<https://creativecommons.org/licenses/by-sa/4.0/>).

ABSTRACT

Purpose: Formulating a definition of safety in terms of humanistic psychology and sociology.

Introduction: Humanistic sociology and psychology are the trends standing in opposition to the positivism in science, arguing that human sciences are fundamentally different from natural sciences and require different research methods. They place a particular human being at the centre of research, not as an object but as an entity aware of its actions and social interactions. The main postulates of humanistic sociology are: antinaturalism, interactionism, subjectivity of social interaction, as well as search for and understanding of reasons for action of the research object. Similarly, humanistic psychology treats a human being as an entity investigating the reality, observing, providing and planning, requesting and using his knowledge to create reality and adapt to it. The lexical safety analysis, description and justification adopting the medical approach was made in the article. On this basis the definition of safety was formulated. On this basis, the article highlights the problems of subjectivity shaped by a sense of safety analysis of reaching the knowing subject information based on their own experience, belief and researching skills. Thus formed sense of safety is very susceptible to media manipulation. Followed by the deductive considerations, conclusions have been formulated as to the conditions which shape the safety of a broadly defined organisation (a community, a state, an enterprise). The method to assess the level of safety in the personal and organisational dimensions has been formulated in the last part of the article.

Methodology: The definition of safety and its implications, in the context of shaping personal and organisational safety, was derived from deductive considerations. In the research, the theoretical-methodological attitude was adopted, originating from the humanistic mainstream of sociology and psychology.

Conclusions: A personal sense of safety depends on life experience, beliefs and the research ability of a human being – the ability of critical thinking, as postulated by Immanuel Kant. Organisational safety can be defined in three contexts, so when using this concept, the context of its definition should be specified.

Keywords: definition of safety, personal safety, organisational safety

Type of article: review article

Received: 18.10.2017; Reviewed: 01.03.2018; Accepted: 10.04.2018;

Percentage contribution: J. Prońko – 70%; B. Wojtasiak – 30%;

Please cite as: *BiTP* Vol. 49 Issue 1, 2018, pp. 34–48, doi: 10.12845/bitp.49.1.2018.3;

This is an open access article under the CC BY-SA 4.0 (<https://creativecommons.org/licenses/by-sa/4.0/>).

АННОТАЦИЯ

Цель: Сформулировать определение безопасности с точки зрения психологии и гуманистической социологии.

Введение: Социология и гуманистическая психология – это течения отличные от позитивизма в науке, которые провозглашают, что гуманитарные науки принципиально отличаются от естественных и требуют других методов исследований. Они ставят в центр исследования конкретного человека, не в качестве объекта, а субъекта, осознающего свои действия и социальные интеракции. Основными постулатами гуманистической социологии являются: антинатурализм, интеракционизм, субъективность социальных взаимодействий, а также поиск и понимание причин действий объекта исследования. Точно так же гуманистическая психология рассматривает человека как субъект, изучающий реальность, наблюдающий, прогнозирующий, планирующий, делающий выводы, использующий свои знания для создания реальности и адаптации к ней. В статье проведен лексический анализ безопасности, описан и доказан принятый методологический подход. Исходя из этого было сформулировано определение безопасности. На базе этого в дальнейшей части статьи обращено внимание на проблему субъективности чувства безопасности, которое формируется посредством анализа информации, полученной субъектом на основе собственного опыта, мировоззрения и исследовательских навыков. Сформированное таким образом чувство безопасности очень уязвимо для манипуляций СМИ. Затем в ходе дедуктивного анализа были сформулированы выводы относительно условий безопасности широко понимаемой организации (общества, государства, предприятия). В последней части был определен метод оценки уровня безопасности с точки зрения личности и организации.

Методология: Определение безопасности и вытекающие из него выводы в аспекте создания личной и организационной безопасности были получены с помощью дедуктивного анализа. В исследованиях была использована теоретико-методологическая основа, исходящая из гуманистического направления социологии и психологии.

Выводы: Личное чувство безопасности зависит от жизненного опыта, мировоззрения и исследовательских навыков конкретного человека – способности критического мышления, согласно Иммануилю Канту. Значение организационной безопасности может быть использовано в трех контекстах, поэтому при использовании этого термина необходимо указать контекст определения.

Ключевые слова: определение безопасности, личная безопасность, организационная безопасность

Вид статьи: обзорная статья

Принята: 18.10.2017; Рецензирована: 01.03.2018; Одобрена: 10.04.2018;

Процентное соотношение участия в подготовке статьи: J. Prońko – 70%; B. Wojtasiak – 30%;

Просим ссылаться на статью следующим образом: *BiTP* Vol. 49 Issue 1, 2018, pp. 34–48, doi: 10.12845/bitp.49.1.2018.3;

Настоящая статья находится в открытом доступе и распространяется в соответствии с лицензией CC BY-SA 4.0 (<https://creativecommons.org/licenses/by-sa/4.0/>).

Wprowadzenie

Otoczającą rzeczywistość i siebie samego poznajemy poprzez myślenie (kartezjańskie cogito), które pokonuje wszelkie nasze wątpliwości (kartezjańskie dubito) w rzeczywistość otaczającego świata, prawdziwość postrzeżeń i wyobrażeń [1, s. 35–38]. To co myślimy, dostrzegamy, wyobrażamy sobie, czy też czujemy, pragniemy zakomunikować innym, podzielić się z nimi wiedzą i emocjami.

Początkowo językiem posługiwano się w celu przekazywania prostych wrażeń zmysłowych, dlatego też słowa były ściśle z nimi związane. Z czasem wypowiedzi stają się coraz bardziej skomplikowane. Język zaczyna uniezależniać się od zaplecza, jakim są wrażenia, ale zyskuje na wewnętrznej spójności.

Introduction

In order to get to know the surrounding reality and ourselves, we use our thinking (Cartesian “the cogito”), which overcomes all our doubts (Cartesian “the dubito”) in the reality of the surrounding world, the truth of perceptions and ideas. [1, p. 35–38]. All that we think, perceive, imagine or feel, we want to communicate to others, to share with them our knowledge and emotions.

At first, simple sensory impressions were conveyed by means of the language, so words were closely related to them. Over time, statements had become more and more complicated. A language begins to become independent of the backdrop, which is the impression, but gains an internal cohesion. This

Tę własność języków naturalnych dostrzegali A. Einstein: „gdy ludzie często posługują się tak zwanymi pojęciami abstrakcyjnymi, język staje się narzędziem rozumowania w prawdziwym tego słowa znaczeniu. Ten proces zmienia jednak język w groźne źródło błędów i iluzji. Wszystko zależy od tego, w jakiej mierze słowa i ich kombinacje odpowiadają wrażeniom zmysłowym” [2, s. 79–80].

Według niego zadaniem nauki jest dążenie: „do pełnej precyzji jasności pojęciowej, zarówno w zakresie relacji między pojęciami, jak i korespondencji między pojęciami i danymi zmysłowymi” [2, s. 80]. Pojęcia stosowane do zbudowania spójnego systemu nie wyrażają żadnych emocji. „Dla uczonego jest tylko ‘być’, nie ma życzeń, wartości, nie ma dobra, zła, nie istnieje żaden cel” [2, s. 83].

W takim też kontekście należy, zdaniem autorów, formułować definicję pojęcia bezpieczeństwo, zaczynając od jego lekikalnego – powszechnego znaczenia.

Leksykalne znaczenie pojęcia bezpieczeństwo

W języku polskim bezpieczeństwo oznacza: „stan niezagrożenia, spokoju, pewności” [3]. Występuje w takich związkach frazeologicznych, jak: osobiste bezpieczeństwo; bezpieczeństwo kraju, obywateli; poczucie bezpieczeństwa; zapewnić komuś bezpieczeństwo; czuć nad czymś bezpieczeństwem; zagrażać czyjemuś bezpieczeństwu; naruszać czyjeś bezpieczeństwo. Hiperonimem bezpieczeństwa jest porządek oznaczający: stan, w którym przestrzegane jest prawo i jest zachowany spokój [3]. Hiponimami porządku są: dyscyplina, normalizacja, bezpieczeństwo.

W wyrażeniach definiujących zarówno bezpieczeństwo, jak i porządek, pojawiają się dwa istotne pojęcia: stan i spokój. Pierwsze z nich ma wiele różnych znaczeń. Na uwagę, w kontekście niniejszego artykułu, zasługują:

- całokształt okoliczności, warunki, w jakich ktoś lub coś się znajduje, w jakich istnieje w jakimś czasie, poziom, ilość czegoś; sytuacja, pozycja, położenie;
- czyjeś usposobienie, czyjs nastrój. Wydaje się, iż niezbędne, w tym przypadku, jest podanie związków frazeologicznych, w jakich ono występuje: stan psychiczny, uczuciowy, wewnętrzny; stany emocjonalne, lękowe, maniackalne; stan apatii, podniecenia, przygnębienia, niepokoju, rozpacz, euforii; stan rozdrażnienia, napięcia nerwowego, odprężenia, ekscytacji [3].

Pierwsza definicja wskazuje na warunki zewnętrzne, w jakich znajduje się przedmiot, druga zaś na jego wnętrze, przyjmując Platonowską – a nie Arystotelesowską – definicję przedmiotu i podmiotu. A zatem stan oznacza zarówno całokształt zewnętrznych okoliczności, jak i aktualną sytuację wewnętrzną przedmiotu.

Drugim pojęciem jest spokój, który definiuje się jako:

- stan równowagi psychicznej lub fizycznej, brak oznak zdenerwowania, niepokoju, harmonia wewnętrzna, pogoda ducha;

property of natural languages was noticed by A. Einstein: “When people often use so-called abstract concepts, a language becomes a tool of reasoning in the true sense of the word. However, this process turns the language into a dangerous source of errors and illusion. It all depends on the extent to which words and their combinations correspond to sensory impressions” [2, p. 79–80].

According to Einstein, the task of the science is the pursuit: “of the full precision of the conceptual clarity, both in terms of relationships between the concepts as well as the correspondence between the concepts and the sense-data [2, p. 80]. The concepts used to build a coherent system do not express any emotions [2, p. 83]. For the scholar, there is only ‘a being’ but there are no wishes, no value, no good and evil, no goal” [2, p. 83].

In such a context, according to the authors, the definition of the concept of safety must be formulated, beginning with its lexical – universal meaning.

The lexical meaning of the term safety

In Polish, safety means: “the state of the absence of threats, the state of peace and confidence” [3]. It occurs in such phraseological units as personal safety; country’s safety, citizens’ safety; the sense of safety; to ensure someone’s safety; to watch over someone’s safety; to endanger someone’s safety; to violate someone’s safety. “Order” is the hyperonym of safety which means “the state in which law is respected and peace is preserved” [3]. The hyperonyms of “order” are discipline, normalisation, safety.

In expressions which define both safety and order, there are two important concepts: state and peace. The first one has many different meanings. In the context of this elaboration, the following merit our attention:

- all circumstances, conditions in which someone or something exists, conditions in which someone or something exists for some time, the level, the quantity of something; the situation, the position, the location;
- someone’s disposition, someone’s mood; it seems necessary in this case to provide appropriate phraseological units in which it occurs: the mental state, the affectional and internal state; the emotional states, the anxiety and manic disorders; apathy, excitement, depression, anxiety, despair, euphoria, the state of irritability, nervous tension, relaxation, excitement [3].

The first definition indicates the external conditions in which the subject is located, and the second one indicates its interior assuming Plato’s definition of a subject and an object but not Aristotle’s one. So “state” means both the whole of external circumstances and the current internal situation of the object.

The second term is “peace” which is defined as:

- the state of psychological or physical balance, with no signs of nervousness or anxiety, internal harmony, positive attitude;

- stan, w którym nie ma wojny, zatargów, konfliktów; pokój, zgoda, ład [1].

W podstawowym znaczeniu spójność odnosi się do psychiki człowieka, a dopiero hiperonim w kolejnym – do czynników zewnętrznych, które są zresztą dość precyzyjnie określone. Wobec powyższego, należy skonstatować, że bezpieczeństwo, traktowane jako stan spokoju, oznacza brak niepokoju i obaw przedmiot. Natomiast w odniesieniu do jego otoczenia, brak konfliktów społecznych – pokój, zgoda, ład. W definicji pojęcia spójność na pierwszym miejscu, w przeciwieństwie do określeń definiujących pojęcie stanu, umieszczono „zespół okoliczności” wewnętrznych. Oznacza to, że spójność jest bardziej związany z duchem przedmiotu, niż jego otoczeniem. Jawi się on zatem jako coś wewnętrznego, osadzonego co prawda w zjawiskach dziejących się w otoczeniu, ale przede wszystkim zależnego od tego, co przedmiot myśli i czuje.

Kolejnym elementem leksykalnej definicji bezpieczeństwa jest: stan pewności. Pewność to: niezachwiane przekonanie o istnieniu czegoś lub o tym, że rzecz się ma w określony sposób, ufność co do czegoś. Z tak sformułowanego definiens wynika, że pewność to wewnętrzne przekonanie, że będzie tak, jak przedmiot myśli. Bardziej szczegółowa analiza wskazuje, że pewność w kontekście bezpieczeństwa oznacza przekonanie przedmiotu, że: sytuacja będzie się rozwijać zgodnie z pozytywnym scenariuszem wyobrażonym przez niego. W przypadku scenariusza negatywnego mówimy raczej o zagrożeniu.

Bezpieczeństwo w ujęciu leksykalnym to również: stan niezagrożenia. Pojęcie to nie zostało zdefiniowane w *Uniwersalnym Słowniku Języka Polskiego*, ale można przyjąć, iż jest ono synonimem braku wszelkich zagrożeń. Zagrożenie zaś oznacza: „sytuację lub stan, które komuś czymś zagrażają, lub w których ktoś czuje się zagrożony; także ktoś, kto stwarza taką sytuację” [3]. Jego synonimem jest niebezpieczeństwo, które w związku z tym nie jest antonimem bezpieczeństwa. Zarówno zagrożenie, jak i niebezpieczeństwo opisuje jakieś konkretne zjawisko, natomiast bezpieczeństwo to brak wszelkich zagrożeń, niebezpieczeństw.

Pojęciem ściśle związanym z zagrożeniem jest strach, czyli: niepokój wywołany przez groźące niebezpieczeństwo lub przez rzecz nieznaną, która wydaje się groźna; trwoga, lęk, przerażenie, obawa, panika. Niepokój zaś jest czymś wewnętrznym, subiektywnym, wynikającym jedynie ze sposobu postrzegania rzeczywistości przez konkretną osobę. Jeżeli zatem strach (trwoga, lęk, itp.), stan emocjonalny przedmiotu, jest ściśle związany z zagrożeniem, wręcz jest jego efektem, to również samo zagrożenie musi być czymś subiektywnym. Strach to przecież efekt subiektywnej oceny rzeczywistości jawiącej się w postrzeżeniach przedmiotu. Nawet jeżeli za zagrożenia uznaje się zjawiska obiektywne, to i tak ich ocena należy do konkretnego człowieka. Jeżeli w jego ocenie dane zjawisko nie wywołuje strachu, to tym samym nie zostanie uznane przez niego za zagrożenie. Dzieje się tak dlatego że, zagrożenie występuje jedynie wtedy, gdy coś nam grozi, a grozić znaczy straszyć [3]. A zatem zagrożeniem jest takie zjawisko (lub tylko jego wyobrażenie), które wywołuje strach u konkretnej osoby.

Podsumowując leksykalne rozważania nad definicją bezpieczeństwa, należy stwierdzić, iż jest ono subiektywnym odczuwaniem: spokoju, pewności, braku zagrożeń; wynikającym

- the state in which there is no war, no disputes, no conflicts; but there is peace, harmony, order [1].

In the basic meaning, the sense of peace refers to human psyche, and only in the next hyperonym to external factors which are quite precisely specified. Accordingly, it can be concluded that safety, treated as a state of peace, means the absence of anxiety and concerns of the subject. However, in relation to its surroundings, it means the absence of social conflicts – peace, harmony, order. In the definition of the concept of peace, as opposed to definitions of the concept of the state, “the set of internal circumstances” was given priority. It means that peace is more connected with the spirit of the object than with its surroundings. It appears as something internal, embedded in what is happening in the environment, but above all something dependent on what the object thinks and feels.

Another element of the lexical definition of safety is the state of confidence. “Confidence” is unwavering belief in the existence of something or that something is structured in a certain way, as well as having trust in something. It is clear from this definition that confidence is an inner conviction that it will be as the object thinks. A more detailed analysis shows that confidence in the context of safety means the object’s conviction of that the situation will develop according to the positive scenario imagined by this object. In the case of a negative scenario, we rather talk about threat.

Safety in lexical terms is also a state of the absence of threats. This term was not defined in the Universal Dictionary of Polish Language, but it can be assumed that it is synonymous with the absence of any threats. “Threat” means “a situation or a condition which threatens someone with something, or a situation in which someone feels threatened; and also someone who makes such a situation” [3]. Its synonym is “danger” which therefore is not an antonym of safety. Both threat and danger describe a specific phenomenon, whereas safety is the absence of any threats and dangers.

A concept closely related to threat is fear: a sense of anxiety evoked by impending danger or caused by an unknown thing which seems to be dangerous; fear, anxiety, terror, a concern, panic. Anxiety is something internal, subjective, resulting only from one’s perception of reality. Therefore, if fear (trepidation, anxiety, etc.), an emotional state of an object, is closely associated with a threat, even to the extent that it is its effect, it is also the threat that must be something subjective. This is because fear is the result of a subjective assessment of reality which appears in the object’s perceptions. Even if objective phenomena are considered as threats and so their assessment belongs to a specific person. If in the person’s opinion a particular phenomenon does not cause fear, he or she will not consider it as a threat. Because threat occurs only when something threatens us and “to threaten” means to scare [3]. Thus, threat is such a phenomenon, or only its imagination, which causes fear in a particular person.

Summing up the discussion about the lexical definition of safety, it is necessary to state that it is a subjective feeling of peace, safety, absence of risk; which results from the individual assessment of the phenomena perceived and anticipated

z indywidualnej oceny zjawisk, aktualnie postrzeganych i antycypowanych przez konkretną osobę. Można zatem postawić hipotezę: bezpieczeństwo to przekonanie podmiotu¹, że aktualnie postrzegane i potencjalne zjawiska nie stanowią dla niego zagrożenia – nie budzą w nim strachu, lęku, obaw.

Przyjęta postawa metodologiczna

Powyższa hipoteza jest równoznaczna ze stwierdzeniem, że bezpieczeństwo (również zagrożenie) należy do kategorii wewnętrznych przeżyć człowieka, płynących z jego oceny otoczenia i umiejętności przewidywania. Stanowią one, wraz z marzeniami i aspiracjami, najsilniejszy zestaw motywatorów działań kształtujących otoczenie, którego głównym składnikiem są inni ludzie. Oni również posiadają własne zestawy marzeń i aspiracji oraz emocji związanych z pewnością ich zaspokojenia. Efektem zderzenia dążeń wielu ludzi są stosunki społeczne, organizacje, społeczności, grupy społeczne. Wszystko, co otacza każdego człowieka, jest w pewnym sensie przez niego kształtowane. Także on sam jest kształtowany przez swoje otoczenie. Aby zatem zrozumieć zasady funkcjonowania organizacji, określania celów ich istnienia oraz tworzenia warunków pewności osiągnięcia tych celów, należy najpierw zrozumieć motywacje ludzi tworzących organizacje oraz określić stopień ich udziału w sprawowaniu władzy lub też sposób kształtowania tegoż udziału: w konkretnej organizacji, społeczności, grupie społecznej. Taką właśnie perspektywę prowadzenia badań wskazuje nurt humanistyczny w naukach społecznych. Stawia on w centrum badań człowieka, ale nie jako przedmiot badań, ale jego podmiot, który badacz powinien: zrozumieć (koncepcja M. Webera), wczuć się w jego sposób postrzegania świata (koncepcja W. Dilthey'a), dostrzec świat jego oczami i poczuć jego emocje – empatia (koncepcja St. Ossowskiego) lub też analizować jego działania społeczne pod kątem ich znaczenia dla aktora – współczynnik humanistyczny (koncepcja F. Znanieckiego). Wszystkie wskazane koncepcje mieszczą się w teoretyczno-metodologicznej orientacji łączącej psychologię społeczną oraz socjologię z psychologią humanistyczną.

Filozoficzną podstawę tej orientacji stanowią poglądy I. Kanta, R. Descartesa, egzystencjalistów i wielu innych. W koncepcji filozoficznej I. Kanta dokonało się ostatecznie: „upodmiotowienie rzeczy, czyli zredukowanie sytuacji poznawczej do własnego podmiotu, jako decydującego o realizmie poznania i nauki” [1, s. 38]. Chociaż on sam nie wątpił w realność świata i rzeczy, to jednak sprowadził racjonalność poznania do danych czysto subiektywnych i to tak dalece, że to sam podmiot kreuje przedmiot poznania. On również dowodził, że czas i przestrzeń są jedynie apriorycznymi kategoriami naszego umysłu, co znalazło uzasadnienie w teorii względności A. Einsteina. Z jego koncepcji filozoficznej wynika, że każdy człowiek postrzega i rozumie rzeczywistość w sposób subiektywny, ale wszyscy obserwatorzy są jednakowo wiarygodni, choć każdy ma własną miarę

at any given moment by a person. Therefore, the following hypothesis may be formulated: safety is the perception of a subject¹ that currently perceived and potential phenomena do not pose a threat to him – they do not cause any fear, anxiety or doubts in him.

The adopted approach to the methodology

This hypothesis is equivalent to the statement that safety (and also threat) belongs to the category of internal human experience, resulting from a person's assessment of the environment and ability to predict. Along with dreams and aspirations, they make up the strongest set of motivators of actions which shape the environment, and where other people are its main component. These people also have their own sets of dreams, aspirations and emotions associated with the certainty that they can be satisfied. The result of the clash of many people's lives is social relations, organisations, communities, social groups. Everything that surrounds each individual is in a certain sense shaped by themselves, as well they are shaped by their surroundings. In order to understand the principles of the organisation's functioning, to define the aims of their existence and to create the conditions for ensuring the achievement of these goals, it is necessary first to understand the motivations of people who form these organisations and to determine their participation in the exercising authority or to determine the way of shaping the share in exercising authority: in a particular organisation, a community, a social group. The humanistic trend in social sciences shows exactly this perspective of conducting research. It puts the human being at the centre of research; however, not as an object of research, but its subject which the researcher should understand (M. Weber's concept), gain his perception of the world (W. Dilthey's conception), see the world through his eyes and feel his emotions – empathy (the concept of St. Ossowski), or to analyse his social activities in terms of their significance for an actor – the humanistic factor (F. Znaniecki's concept). All of these concepts fall into the theoretical – methodological orientation combining social psychology and humanistic psychology and sociology.

The views of I. Kant, R. Descartes, the existentialists, and many others are at the philosophical foundation of this orientation. In the philosophical concept of I. Kant, it has been made the ultimate: “the empowerment of things, that is the reduction of the cognitive situation to one's being, as decisive for the realism of cognition and study” [1, s. 38]. Although he himself did not doubt the reality of the world and things, he reduced the rationality of cognition to purely subjective data to the extent where the subject creates himself the object of cognition. He also argued that time and space are only *a priori* categories of our mind, as argued in Einstein's theory of relativity. His philosophical concept implies that every man perceives and understands the reality subjectively, but all observers are equally credible, although each one has its own

¹ Użycie pojęcia podmiot sugeruje subiektywność odczucia bezpieczeństwa oraz postrzeganie go jedynie z perspektywy podmiotu – człowieka poznającego rzeczywistość.

¹ Using the word “subject” suggests the subjective feeling of safety and perceiving it only from the subject's perspective – as a man exploring reality.

odległości i czasu. Jest to jedno z podstawowych założeń teorii względności A. Einsteina sprzeczne z założeniami klasycznej teorii Newtona. Filozofia krytyczna I. Kanta stawia w centrum teorii poznania konkretnego obserwatora, który w sposób subiektywny postrzega i rozumie rzeczywistość. Wszyscy obserwatorzy są równouprawnieni – jak wskazuje A. Einstein prawa nauki, aby były prawdziwe, muszą być takie same dla wszystkich obserwatorów.

Natomiast z filozofii Arystotelesa i nurtów na niej opartych zaczerpnięto definicję bytu jako nieredukowalnego złożenia istoty i istnienia: „być bytem jako rzeczywistym (...) znaczy: być w sobie określoną, zdeterminowaną naturą, która we właściwy sobie sposób istnieje” [1, s. 3–4] oraz równie silne akcydensy bytu – cel istnienia i zmienność.

Uwzględniając powyższe, problematykę bezpieczeństwa należy rozpatrywać z punktu widzenia konkretnego człowieka, bo tylko on może odczuwać strach, który jest miarą zarówno siły zagrożenia, jak i poczucia bezpieczeństwa. Człowiek bezpieczny nie odczuwa strachu, lęku czy obaw o dalsze swoje istnienie i możliwość osiągnięcia osobistych celów.

Propozycja definicji bezpieczeństwa

Przyjęcie powyższych uwarunkowań wymaga postawienia w centrum badań nad problematyką bezpieczeństwa człowieka wolnego i odpowiedzialnego, który jako jedyny ze wszystkich bytów ma bezpośredni wpływ na to, kim jest i dokonując niezależnych wyborów, wyraża swoją wolność [4, s. 352]. Należy zatem na pierwszym miejscu postawić człowieka i jego kreację indywidualnego poczucia bezpieczeństwa, której efektem są cele i zasady funkcjonowania organizacji, społeczeństw i grup społecznych, stwarzających poczucie większej pewności w zaspokajaniu indywidualnych potrzeb i aspiracji. Trzeba również uwzględnić wpływ innych ludzi na sposób myślenia, emocje i postawy konkretnego człowieka.

Realizując własne aspiracje, każdy człowiek pragnie mieć pewność ich zaspokojenia. Pewność taką daje odpowiednia konfiguracja otoczenia, zarówno innych ludzi, jak i elementów przyrody żywej, nieożywionej oraz wytworów cywilizacji. Dążąc do zaspokojenia własnych aspiracji, każdy człowiek stara się według własnych wyobrażeń i możliwości kształtować zasady i normy postępowania społecznego, sposób rozdziału dóbr materialnych i dostępu do dóbr wspólnych, otaczając go przyrodę. Wypadkowa działań wielu ludzi tworzy i nadaje kierunek zmianom w środowisku społecznym i przyrodniczym. Efektem tego jest poczucie bezpieczeństwa, jego braku, lub jakiegoś stanu pośredniego odczuwanego przez ludzi tworzących daną społeczność. Każda z osób będzie miała inny stopień poczucia bezpieczeństwa, ze względu na inną istotę własnego istnienia, określoną przez siebie samego.

Człowiek, jako jedyny ze wszystkich bytów, dąży, w swoich działaniach do takiego kształtowania wewnętrznych wartości i zewnętrznej konfiguracji bytów oraz ich istoty, które zapewni mu najwyższy stopień poczucia bezpieczeństwa. Jednakże osiągnięcie wysokiego stanu bezpieczeństwa, niemal pewności,

measure of distance and time. It is one of the basic assumptions of the theory of relativity of A. Einstein contrary to the assumptions of the classical theory of Newton. The critical philosophy of I. Kant puts a specific observer at the centre of the theory of knowledge, who perceives and understands reality subjectively. All observers have equal rights and, as A. Einstein indicates, the laws of science, in order to be true, must be the same for all observers.

However, from the philosophy of Aristotle and the trends based on it, the definition of a being as the irreducible complexity of being and existence was derived: “to be a being as real (...) means to be a specific and determined nature in itself, one that exists in its own way” [1, p. 3–4] and the equally strong being’s features – the purpose of existence and variability.

Considering the above, the safety issues must be considered from a particular human being’s point of view, because only a human is able to feel fear, which is a measure of both the threat and the sense of safety. A safe human does not feel any fear, any anxiety or any concerns about his further existence and the possibility of achieving personal aims.

A proposal for the definition of safety

The acceptance of the above conditions requires that at the centre of research on safety issues a free and responsible human be placed, as the only being with a direct impact on who he is and expressing his freedom by making independent choices [4, p. 352]. Therefore, it is necessary to put at the first place a human and his creation of the individual sense of safety. The results of his creation are the goals and principles of the functioning of organisations, societies and social groups, which create a sense of higher confidence in satisfying individual needs and aspirations. We should also consider the impact of other people’s way of thinking, emotions, and attitudes of a particular human being.

Realising his own aspirations, every human wants to have the certainty of satisfying them. Such confidence is provided by a suitable environment configuration, both other people and the elements of living and non-living nature and other products of civilisation. In order to satisfy their aspirations, every human, according to their own ideas and possibilities, seeks to shape the principles and standards of social conduct, a method of material goods distribution and access to common goods and the surrounding nature. The resultant action of many people creates and gives the direction to the changes in the social and natural environment. The result is a sense of safety, the lack of it or some intermediate state felt by people creating some community. Each person will have a different degree of the sense of safety because of the different essence of his own existence, which is defined by himself.

A man, as the only one of all beings, strives in his actions to shape the inner values and external configuration of beings and their essence, which will provide him with the highest degree of the sense of safety. However, achieving a high level of safety, almost certainty about the ability to preserve his own

o zdolności do zachowania własnej istoty i istnienia, wyzwala w każdym człowieku nowe aspiracje, każe mu „wychodzić poza samego siebie” [4, s. 347–354] i osiągać wyższy stopień rozwoju. Nawet jeżeli jakiś człowiek nie ma takich aspiracji, to inni je mają, powodując tym samym zmianę dotychczasowych warunków środowiskowych. Naruszają tym jego poczucie bezpieczeństwa, zmuszając do dalszego kształtowania go.

Najważniejszą potrzebą człowieka jest nie tyle zachowanie własnej istoty (treści, sposobu istnienia), ile jej kreowanie zgodnie z własnymi wyobrażeniami. Nie jest możliwe kreowanie istoty bez realnego istnienia, bo człowiek nie jest bytem abstrakcyjnym. Jest istniejącym konkretem, który nie podporządkowuje się ogólnemu wyobrażeniu człowieka, bytującemu w umysłach innych ludzi. Wyłamuje się on wszelkim klasyfikacjom i uogólnieniom. Jest bytem o niepowtarzalnej treści istnienia – istocie. Równocześnie jest jedynym bytem, który świadomie kształtuje własną istotę, nie powielając przy tym treści istnienia innych ludzi.

Umysł ludzki nie odbiera rzeczywistości w sposób fotograficzny, ale tworzy oryginalne dla danej osobowości plany [5, s. 59], będące wewnętrznym obrazem środowiska zewnętrznego. Plany te posiadają hierarchiczną strukturę i – co najważniejsze – podlegają dynamicznym zmianom. Plan ten „nie jest kopią uprzednio działających bodźców, ale aktywną ich organizacją” [5, s. 59]. Dlatego też poczucie bezpieczeństwa jest zawsze subiektywne i wraz z rozwojem człowieka zmienia się sposób postrzegania i rozumienia.

Inna ważna cecha bezpieczeństwa to jego zależność od czynników zewnętrznych. Zarówno zaspokajanie potrzeb podstawowych, jak i kreowanie własnej istoty jest zależne od otoczenia konkretnego człowieka – nie tylko od otoczenia społecznego, ale również przyrodniczego i materialnego. Natomiast sposób postrzegania środowiska zewnętrznego zależy od wartości wewnętrznych konkretnego człowieka.

Poczucie bezpieczeństwa każdego człowieka kształtują więc zarówno wartości wewnętrzne, doświadczenia osobiste i sposób postrzegania świata, jak również byty zewnętrzne, ich istota (jego o nich wiedza) oraz wzajemna konfiguracja (istota układu bytów).

Uwzględniając dotychczasowe wnioski, bezpieczeństwo można zdefiniować jako **przekonanie (pewność) podmiotu² o zdolności do zachowania tego, co dla niego cenne, wartościowe:**

- bytów konkretnych³ z otoczenia podmiotu, ich układu oraz wzajemnych relacji (konfiguracji bytów),
- atrybutów i istotnych akcydensów⁴;

niezbędnych w procesie:

being and existence, releases new aspirations in each human being “makes him go beyond himself” [4, 347–354] and makes him achieve a higher degree of development. Even if a man does not have such aspirations, others have them, which causes changes to the existing environmental conditions, thus further violating his sense of safety and forcing him to shape it even further.

The most important human need is not so much the preservation of his own being (content, a manner of existence) as its creation in accordance with his own ideas. It is not possible to create a being without real existence because a person is not abstract. It is an existing, concrete individual who does not follow the general image of a human present in other peoples’ minds. He breaks out from all classifications and generalisations. He is a being with a unique content of existence – essence. And, at the same time, he is the only being who consciously shapes his own essence, without copying the contents of other people’s existence.

The human mind does not perceive reality photographically, but rather creates the original for some personality plans [5, p. 59], which are an internal reflection of the external environment. These plans have a hierarchical structure and what is most important they are subject to dynamic changes. This plan “is not a copy of previous operating stimuli, but their active organisation” [5, p. 59]. Therefore, a sense of safety is always subjective and together with the human development, his way of perceiving and understanding changes.

Another important safety feature is its dependence on external factors. Both satisfying basic needs and creating one’s own being depends on the environment of a particular person. Not only on the social environment, but also on the natural and material environment. However, how the external environment will be perceived depends on the internal values of a particular person.

Thus, the sense of safety in each human is shaped by both internal values, personal experience and the perception of the world, as well as external beings, their essence (his knowledge about them) and mutual configuration (the essence of beings arrangement).

Taking into account the previous conclusions, safety can be defined as: **the conviction (the confidence) of a subject² of his ability to preserve what is precious and valuable to him:**

- particular beings³ from the subject’s environment, their arrangement and mutual relations (configuration of beings);
- attributes and necessary features⁴

important in the process:

² Zgodnie z wcześniejszymi ustaleniami podmiotem jest jedynie konkretny człowiek poznający rzeczywistość i w niej działający. Podmiotem nie jest człowiek postrzegany z perspektywy innego człowieka. Chyba, że obserwator wykaże się pewnym stopniem empatii i na tej bazie zechce przedmiotowi swojej obserwacji nadać cechy podmiotu.

³ Bytem konkretnym – przedmiotem jest wszystko to, co podmiot poznający dostrzega w swoim otoczeniu – mogą to być ludzie, przedmioty materialne, organizacje społeczne takie jak: państwo, przedsiębiorstwo, rodzina.

⁴ Atrybutami bytu i istotnymi akcydensami, w przypadku człowieka, są niewątpliwie: życie, zdrowie, wygląd.

² According to the previous arrangements, the subject is only a concrete person who knows the reality and who is active in it. The subject is not a person perceived from the perspective of another human being, unless the observer demonstrates a certain degree of empathy, and on this basis he wants to give the subject characteristics to the object of his observation.

³ The concrete being – the object is everything that a meeting subject detects in his surrounding – it can be: people, material goods, social organisations such as a country, a company, a family.

⁴ As for the man, the attributes of being and necessary features are life, health, appearance.

- zaspokajania podstawowych potrzeb podmiotu – zapewniających istnienie,
- (oraz) kształtowania, według własnej woli, sposobu istnienia – istoty.

W nieco uproszczonej wersji definicję bezpieczeństwa można sformułować w następującej postaci: „bezpieczeństwo to przekonanie podmiotu, że może on nadal istnieć i swobodnie kształtować własną egzystencję” [6, s. 18]. Z kolei uwzględniając leksykalne znaczenie bezpieczeństwa, jego definicję można ująć jako: „brak obaw podmiotu o dalsze istnienie i możliwość swobodnego kształtowania własnej egzystencji” [6, s. 18]. Oba określenia, pomimo że – niemal w intuicyjny sposób – oddają istotę bezpieczeństwa, nie wskazują metody jego osiągania, ani też od czego ono zależy poza subiektywnymi odczuciami. Z tego powodu trudno, opierając się na nich, określić procedurę pomiaru poziomu bezpieczeństwa. Znacznie lepszą pod tym względem, choć jednocześnie bardziej skomplikowaną, jest rozbudowana definicja, zaproponowana w poprzednim akapicie. Wskazuje ona jednoznacznie, że poczucie bezpieczeństwa jest efektem postrzegania przez podmiot rzeczywistości, a w niej samego siebie, w kontekście dalszego istnienia i rozwoju.

Układ wartości wewnętrznych i zewnętrznych, cennych dla podmiotu ze względu na jego poczucie pewności dalszego istnienia i możliwości rozwoju, można nazwać konfiguracją bezpieczeństwa. Jest ona w sposób ciągły kreowana przez podmiot w miarę zmian zachodzących w nim samym i w jego otoczeniu. Dlatego też bezpieczeństwo może być postrzegane jako proces ciągłej kreacji konfiguracji bezpieczeństwa, którą tworzy splot:

- cenionych wartości wewnętrznych;
- kluczowych aspiracji;
- elementów otoczenia i relacji między nimi.

Holistyczna ocena tych trzech aspektów, tworząca personalne poczucie bezpieczeństwa, zależy od wiedzy, osobowości i światopoglądu konkretnego człowieka. Z powyższych powodów poczucie bezpieczeństwa jest zawsze subiektywne, a stan bezpieczeństwa organizacji jest efektem działań interesariuszy, kreujących osobiste poczucie bezpieczeństwa.

Subiektywność odczuwania bezpieczeństwa

W definicji podkreślono, że bezpieczeństwo to przekonanie podmiotu. Zgodnie z przyjętymi w niniejszej pracy założeniami, podmiotem jestem tylko **ja** poznający rzeczywistość (koncepty filozoficzne Kanta, Kartezjusza, Heideggera). Wszystko inne, co **mnie** otacza to przedmioty. Wobec tego tylko **ja** odczuwam bezpieczeństwo:

- jeżeli nazywam pewne byty w moim otoczeniu bezpiecznymi, to odnoszę to jedynie do siebie – to ja w ich otoczeniu czuję się bezpiecznie. One nie budzą we mnie lęku i obaw o przyszłą egzystencję (egzystencję należy tu rozumieć w kategoriach egzystencjalizmu);
- jeżeli mówię o bezpieczeństwie innych bytów to też jedynie w kontekście własnego bezpieczeństwa, bo one – ich istnienie i istota – dają mi poczucie bezpieczeństwa.

- attributes and essential features necessary in the process of satisfying the basic needs of the subject – ensuring the existence
- (and) forming, according to his own will, the way of existence – being.

In a slightly simplified version, the definition of safety may be formulated in the following form: “the safety is the subject’s belief that he can still exist and freely shape his own existence” [6, p. 18]. Or, taking into account the lexical meaning of safety, its definition can be expressed as: “the absence of the subject’s fears of further existence and the possibility of freely shaping his existence” [6, p. 18]. Both terms, although almost in an intuitive way, reflect the essence of safety, do not indicate the method of achieving it nor what it depends on, apart from the subjective feelings. For this reason, it is difficult, relying on them, to determine the procedure of measuring the level of safety. The extended definition proposed in the previous paragraph is much better in this respect, although at the same time it is more complicated. It clearly indicates that the sense of safety is the effect of the subject’s perception of reality and himself within this reality, in the context of further existence and development.

The system of internal and external values which are important to the subject because of his sense of further existence and the possibility of development, may be called a safety configuration. It is constantly created by the subject as the changes take place in himself and in his surroundings. Therefore, safety can be seen as a process of continuous creation of safety configuration, which creates a weave of:

- valued internal values;
- key aspirations;
- the elements of the environment and the relations between them.

The holistic assessment of these three aspects, creating a personal sense of safety depends on the knowledge, the personality and a particular person’s worldview. For these reasons, the sense of safety is always subjective and the state of the organisation’s safety is the result of stakeholders’ actions, as they create a sense of personal safety.

The subjectivity of feeling safety

The definition underlines that safety is the belief of the subject. According to the assumptions adopted in this work, I am the only subject and I am learning about reality (the philosophical concepts of Kant, Descartes, Heidegger). Everything else that surrounds me is objects. So, I can feel safety only if:

- I call certain beings in my environment safe, I refer it only to myself – it is me who feels safe in their surroundings. They do not arouse fear and anxiety about the future existence in me (existence should be understood here in the terms of existentialism);
- I talk about the safety of other beings, it is also only in the context of my own safety, because they – their existence and essence give me a sense of safety. Losing

Utrata przez nie istnienia lub istoty budzi Moje obawy o własne bezpieczeństwo.

Zgodnie z koncepcją filozoficzną Kanta, człowiek poznaje rzeczywistość w sposób subiektywny. Poznać może tyle, ile wysiłku włoży w proces poznania. Nie oznacza to, że nie poznaje świata rzeczywistego, ani że jego poznanie nie jest prawdziwe. To od niego zależy, jakie ono będzie – od jego krytycyzmu wobec postrzeżeń, rozsądku i rozumu (pojęcia wprowadzone i użyte zgodnie z koncepcją Kanta); od otwartości na zdanie i sposób rozumienia rzeczywistości przez innych. Poczucie bezpieczeństwa jest splotem subiektywnych ocen: możliwości człowieka i zjawisk dziejących się wokół niego, którego efektem jest indywidualny sąd o zdolności do zachowania tego, co wartościowe, w kontekście istnienia i kreowania istoty. Stąd też poczucie bezpieczeństwa zależy od:

- dotychczasowych doświadczeń i wiedzy. Młodzi ludzie, mając mniejsze doświadczenie i wiedzę, czują się bardziej bezpieczni. Jeżeli ponadto dorastali pod kloszem nadopiekuńczych rodziców i wychowawców, to ich poczucie bezpieczeństwa staje się nieadekwatne do otaczającej ich rzeczywistości. Osoby, które doświadczyły konkretnych niebezpieczeństw, będą je wskazywać w ankietach jako zasadnicze zagrożenia.
- światopoglądu – rozumianego jako względnie stały zespół sądów, przekonań i opinii na temat otaczającego świata. Kształtowany jest on, między innymi, przez wiedzę i doświadczenie, ale znacznie większe oddziaływanie ma religia, mentalność społeczności, z której wywodzi się dana osoba oraz siła jego wewnętrznych wartości etycznych i wrażliwość. Światopogląd, wraz z wiedzą i doświadczeniem, pomaga mu ocenić, co jest dla niego ważne i wartościowe: które atrybuty i akcydensy, które byty konkretne, jaka ich konfiguracja. On również wpływa na spektrum potrzeb życiowych i treść jego istnienia.
- umiejętności postrzegania i rozumienia otaczającej rzeczywistości. Chodzi tu przede wszystkim o wnikliwość, dociekliwość i umiejętność logicznego myślenia. Cechy te są związane z wiedzą, doświadczeniem i światopoglądem, ale stanowią również pewien talent. Nie każdy takie umiejętności posiada. Nie każdemu chce się je posiadać. Niektórzy mają to jako dar, w przypadku innych wymaga to ciężkiej pracy.

Większość ludzi podatnych jest na zdanie i opinię innych, na informacje przekazywane w mediach, dlatego też indywidualne poczucie bezpieczeństwa można kształtować poprzez przekaz medialny, właściwy dobór informacji i komentarzy (wiedzę zdobywa się przecież poprzez porządkowanie docierających informacji). Osoby o mniejszym stopniu krytycyzmu wobec docierających informacji, ich percepcji i interpretacji, są bardziej podatne na tego typu manipulacje. Za pomocą technik inżynierii społecznej można ukształtować w społeczeństwie lub jego części, niższy lub wyższy poziom poczucia bezpieczeństwa w stosunku do realnie istniejącej sytuacji.

Tezę tę udowodnił M. Glantz w artykule *Davies J-Curve Revisited*, w którym modyfikuje teorię opracowaną przez J. Daviesa w latach 60. o przyczynach konfliktów społecznych i rewolucji. Sugeruje on, że klasyczną teorię J. Daviesa należy nieco

by them the existence or being raises my concern about my own safety.

According to Kant's philosophical concept, a man gets to know reality in a subjective way. He can get to know as much as the effort he puts into the cognition process. This does not mean that he does not get to know the real world or that his knowledge is not real, because the overall experience depends on him only. It also depends on his criticism of perceptions, reason and mind (the definitions announced and used according to Kant's idea) and on the openness of mind and the way people understand the reality. The sense of safety is a combination of subjective assessments: the possibilities of man and phenomena happening around him, which results in an individual judgment of the ability to preserve what is valuable in the context of existence and creation of the being. Therefore, the sense of safety depends on:

- previous experience and knowledge. Young people with less experience and knowledge feel more secure. Moreover, if they were kept wrapped in cotton wool of over-protective parents and educators, their sense of safety becomes incommensurate with the surrounding reality. People who have experienced specific dangers, will indicate them in the questionnaires as the main threats.
- worldview – which is understood as a relatively permanent set of views, beliefs and opinions about the surrounding world. It is shaped, among others, by knowledge and experience, but much greater impact comes from religion as well as the mentality of the community from which a person originates and the strength of his internal ethical values and sensitivity. The worldview together with knowledge and experience help him to assess what is important and valuable to him and also which attributes and features, which specific beings and what their configuration is. It also affects the spectrum of life needs and the content of his existence.
- the ability to perceive and understand the surrounding reality. It is all about insight, curiosity and the ability to think logically. These features are related to the knowledge, experience and worldview but also they represent a certain talent. Not everyone has such skills. Not everyone wants to possess them. Some people have them as a gift, whereas others must work hard to achieve them.

Most people are susceptible to the opinion of others and information conveyed in the media, which is why an individual sense of safety can be shaped through the media coverage, appropriate selection of information and comments. Because knowledge is acquired by organising the reaching information. Those people with a lower criticism degree of the reaching information, their perception and interpretation are more susceptible to such manipulations. Using social engineering techniques it is possible to shape a lower or higher level of feeling of safety in a society or in a part of it, in relation to the real situation.

This thesis was proved by M. Glantz in the article *Davies J-Curve Revisited*, in which he modifies the theory developed by J. Davies in the 1960s about the causes of social conflicts and revolutions. He suggests that the classical theory of J. Davies

zmodyfikować. Według niego wielkość niezadowolenia społecznego można kształtować poprzez odpowiedni przekaz medialny [7].

Bezpieczeństwo grupowe

Analiza motywacyjnych teorii treści upoważnia do postawienia następującej tezy: **podstawową potrzebą każdego człowieka jest potrzeba rozwoju – człowiek istnieje po to, aby się rozwijać**. Brak możliwości rozwoju stymuluje ludzi do podejmowania różnorodnych działań, niejednokrotnie ryzykownych dla dalszego istnienia, ponieważ potrzeba rozwoju jest silniejsza od potrzeby istnienia.

Teza ta stanowi również jedną z głównych myśli egzystencjalizmu, nurtu w filozofii, zapoczątkowanego przez duńskiego filozofa Kierkegaarda (1813–1855), a odnowionego w latach trzydziestych ubiegłego wieku przez Heidegger’a. Jednakże, jeśli nazwiemy egzystencjalistami wszystkich, którzy z egzystencji człowieka czynili ośrodek filozofii, to byli nimi już Sokrates, św. Augustyn, Pascal. Główną ideą tego nurtu jest przekonanie, że człowiek jako jedyny ze wszystkich bytów, sam, ustawicznie tworzy się tym, czym jest, dokonując własnych wewnętrznych wyborów, w których wyraża swoją wolność [4, s. 347–354].

W wielu nurtach psychologii przyjmuje się, że działania ludzi są mechanistycznie zdeterminowane przez środowisko zewnętrzne (behawiorizm) lub czynniki wewnętrzne (psychoanaliza). W obu tych przypadkach nie ma miejsca na podmiotowość człowieka, a zatem rozważanie celu jego istnienia jest nieuzasadnione. Natomiast w psychologii humanistycznej przyjęto, że zachowanie człowieka zależy od obrazu rzeczywistości i jego poznania. Zwrócono też uwagę na rolę empatii – emocjonalnego kanału komunikacji [8]. W ujęciu tym postrzega się człowieka jako podmiot poznający rzeczywistość. To on decyduje o tym, co chce poznać i w jaki sposób to czyni, a efektem tego jest wybór sposobu działania, celów i dróg ich osiągnięcia.

W psychologii humanistycznej również przyjmuje się, że: podstawową właściwością człowieka jest rozwój, wyznaczony głównie czynnikami wewnętrznymi. Głównym celem ludzkiej aktywności jest dążenie do samorealizacji, która może przejawiać się w rozmaity sposób (twórczość, miłość, altruizm). Z natury swej człowiek jest istotą dobrą i twórczą, lecz właściwości te nie zawsze są realizowane. Powodem mogą być niewłaściwe warunki społeczne, wadliwy system wychowawczy, indoktrynacja itp. Ujawnienie i aktualizowanie wewnętrznych możliwości (samorealizacja) ma dla człowieka większe znaczenie, aniżeli zaspokojenie popędów [8].

Szukając ciągłych możliwości rozwoju, człowiek zaczął tworzyć społeczności, ponieważ zaspokojenie wielu potrzeb łatwiej zrealizować w grupie niż poza nią. Grupa daje poczucie siły i bezpieczeństwa zarówno w sferze bytowej, jak i w kontekście przyszłego rozwoju. Tworzenie społeczeństw nie tylko ułatwiło człowiekowi zaspokojenie potrzeb fizjologicznych, ale otworzyło nowe drogi rozwoju, rodząc potrzeby afiliacji i uznania społecznego. Człowiek w czasie swojego życia przynależy do wielu organizacji i pełni w nich wiele różnych ról społecznych. Jako istota społeczna otoczony jest organizacjami społecznymi i wśród nich żyje – to one stanowią jego środowisko społeczne.

should be slightly modified. According to him, the size of social discontent can be shaped by an appropriate media coverage [7].

Group safety

The analysis of motivational theories of content allows us to make the following thesis: **the basic need of every human being is the need for development – a man exists to develop**. The lack of development opportunities stimulates people to undertake various activities, often risky for their existence, because the need for development is stronger than the need for existence.

This thesis is also one of the main ideas of existentialism, the philosophy mainstream, initiated by Kierkegaard (1813–1855), the Danish philosopher and renewed in the 1930s by Heidegger. However, if we were to call “existentialists” all those who had formed the centre of philosophy since the emergence of humanity, Socrates, Saint Augustine and Pascal would be in this group. The main idea of this trend is the conviction that a man, as the only one of all beings, constantly creates himself by what and who he is, by making his own internal choices in which he expresses his freedom [4, p. 347–354].

In many trends in psychology, it is assumed that human actions are mechanically determined by the external environment (behaviourism) or internal factors (psychoanalysis). In both cases, there is no place for human subjectivity, and therefore the consideration to his existence is unreasonable. In humanistic psychology, on the other hand, it was assumed that human behaviour depends on the image of reality and its cognition and it was also pointed out the role of empathy – the emotional channel of communication [8]. In this approach, a human being is perceived as a subject that learns about reality. He decides what he wants to know and in what way he does it, and the result of it is his way of acting, choosing the goals and achieving them.

It is also assumed in humanistic psychology that the basic property of a man is his development, determined mainly by internal factors. The main aim of human activity is to pursue self-realisation which can manifest itself in various ways (creativity, love, altruism). By nature, a man is a good and creative being, but these properties are not always realised, which results from improper social conditions, faulty educational system, indoctrination, etc. The disclosure and updating of internal capabilities (self-realisation) is more important to human than the satisfaction of urges [8].

Looking for continuous development opportunities, a man began to create communities, because it is easier to realise the needs in a group than outside it. The group gives a sense of strength and safety both in terms of living conditions and in the context of the future development. Creating societies not only made it easier for people to meet their physiological needs, but also opened new ways of development, creating the needs of affiliation and social recognition. During his life, a man belongs to many organisations and has many different social roles. As a social being, he is surrounded by social organisations and he lives among them – they form his social environment.

Człowiek nie tylko tworzy organizacje, ale jest również podstawowym ich zasobem. Jedyne on, w sposób twórczy, potrafi wykorzystywać pozostałe zasoby organizacji w celu kreowania jej rozwoju. M. Crozier stwierdza: „najlepsza racjonalność opiera się na rozumieniu, docenianiu i dobrym wykorzystaniu ludzi, którzy konkurują między sobą w dążeniu do jej uzyskania” [9, s. 57–58].

Jak wspomniano, indywidualna konfiguracja bezpieczeństwa jest pochodną: osobowości, światopoglądu i aspiracji, ukształtowanych przez: wychowanie, zdobytą wiedzę i doświadczenie życiowe. Zależność ta sugeruje, że konfiguracje bezpieczeństwa ludzi, wywodzących się z określonej wspólnoty społecznej, są w pewnej części wspólne, ze względu na kulturowane tradycje, sposób myślenia, preferowane normy zachowań społecznych, czyli wszystko to, co tworzy mentalność danej społeczności – jej kulturę społeczną.

Według najbardziej znanej definicji E. Scheina kultura jest zespołem podstawowych założeń, które dana grupa ustanowiła w trakcie pokonywania problemów adaptacji do otoczenia i budowania wewnętrznej integracji. Tworzenie kultury jest procesem zdobywania doświadczeń grupowych i ustalania, które z nich godne są zachowania i kontynuacji. Kultura to system, który łączy osobiste doświadczenia życiowe ze zbiorową mądrością. Kulturę społeczną definiuje się jako osobowość, duszę danej społeczności tworzącą jej tożsamość i odróżniającą ją od innych [10, s. 120–121]. Według tego samego autora kultura społeczna ma strukturę warstwową obejmującą:

- założenia podstawowe – warstwa ta jest najczęściej niewidoczna dla członków danej społeczności (nie są oni jej świadomi);
- normy i standardy – warstwa ta jest częściowo dla nich widoczna (są oni częściowo świadomi jej występowania);
- system symboli – to warstwa widoczna, ale wymagająca interpretacji [11, s. 431–433].

Założenia podstawowe określają światopogląd, filozofię społeczności, przekonania utrwalone w ciągu lat, dotyczące charakteru otoczenia, pojmowania prawdy, natury człowieka i ludzkiego działania oraz stosunków międzyludzkich. W społeczeństwach założenia podstawowe kultury są w pewnym sensie dziedziczne. Przechodzą z pokolenia na pokolenie, ulegając co prawda pewnym modyfikacjom, ale są one najczęściej ewolucyjne i bardzo powolne. Ich dziedziczność ujawnia się w sposób bardzo wyrazisty w sytuacjach zagrożenia.

Z założeń podstawowych wynikają normy i standardy określające sposób zachowania się poszczególnych ludzi. Wskazują one na typy zachowań akceptowanych, tolerowanych i nieakceptowanych przez ogół społeczeństwa, wpływając tym samym na wzorce zachowania i działania jej członków.

Trzecią warstwą kultury są symbole i rytuały, których zadaniem jest komunikowanie otoczeniu i własnym członkom odrębności kulturowej oraz eksponowanie obowiązujących wartości i standardów.

Uwzględniając uwagi poczynione na temat kultury społecznej oraz znaczenia organizacji w życiu każdego człowieka, można wyróżnić również społeczną i organizacyjną konfigurację bezpieczeństwa (adekwatnie do personalnej konfiguracji bezpieczeństwa sformułowanej we wcześniejszych akapitach).

A man not only creates organisations, but he is also their essential resource. Only he, in a creative way, can use the remaining resources of the organisation to create its development. M. Crozier states: “the best rationality is based on the understanding, appreciation and good use of people who compete with each other in pursuit of obtaining it” [9, p. 57–58].

As was mentioned earlier, the individual configuration of safety derives from the personality, the worldview and the aspirations, which are shaped by the upbringing, the acquired knowledge and life experience. This dependence suggests that the safety configurations of people who come from a specific social community are in some parts common because of the cultivated traditions, the way of thinking, the preferred norms of social behaviour, i.e. everything that creates the mentality of a given community – its social culture.

According to the E. Schein’s most well-known definition: a culture is a set of basic assumptions which a given group established in the course of overcoming the problems of adaptation to the environment and building internal integration. Creating a culture is a process of gaining the group experiences and determining which ones are worth preserving and continuing. A culture is a system that combines personal life experiences with collective wisdom. The social culture is defined as a personality, a soul of a given community, creating its identity and distinguishing it from others [10, p. 120–121]. According to the same author, the social culture has a layered structure including:

- the basic assumptions – this layer is usually invisible to the members of a given community and they are not aware of it;
- norms and standards – this layer is partially visible to them and they are partly aware of its occurrence;
- a symbols system – this layer is visible but it requires some interpretation [11, p. 431–433].

The basic assumptions define the worldview, the community philosophy and the convictions regarding the nature of the environment, the understanding of the truth, the nature of a man and human activity and also the interpersonal relations which were recorded over the years. In societies, the basic culture assumptions are in some ways hereditary. They pass from generation to generation, succumbing to certain modifications, but they are mostly evolutionary and very slow. Their heredity manifests itself in a very expressive way in emergency situations.

The basic assumptions result in norms and standards which define the behaviour of individual people. They indicate types of behaviours accepted, tolerated and unaccepted by the majority of the society, thus influencing the behaviour patterns and actions of its members.

The third layer of a culture are symbols and rituals whose task is to communicate the surrounding and its members of the cultural identity and to expose the existing values and standards.

Taking into consideration the comments made on social culture and the importance of the organisation in each man’s life, the social and organisational configuration of safety may be also distinguished (adequately to the personal configuration of safety defined in the previous paragraphs).

Społeczną konfigurację bezpieczeństwa tworzy wspólna część personalnych konfiguracji bezpieczeństwa członków danej społeczności i jest ona pochodną kultury społecznej. Stanowią ją najczęściej normy społeczne i kulturowe wzorce zachowań. W erze globalizacji oraz powszechnej migracji społeczna konfiguracja bezpieczeństwa ulega istotnym przemianom ze względu na zderzenie różnych kultur. Jego efektem w społecznościach wielokulturowych może być: dominacja jednej z nich, wzajemna tolerancja, asymilacja niektórych kultur lub ich wzajemne przenikanie, tworzące społeczności o nowej kulturze. Każdy z tych scenariuszy związany jest z adekwatnymi relacjami społecznych konfiguracji bezpieczeństwa. Pierwsze dwa scenariusze są nastawione na konflikt, dwa następne – na współpracę i dążenie do wypracowania nowych norm społecznych i wzorców zachowań, a tym samym nowej społecznej konfiguracji bezpieczeństwa.

Organizacyjna konfiguracja bezpieczeństwa jest natomiast efektem kompromisu interesariuszy opartego na walce lub konsensusie. W pierwszym przypadku wygrany definiuje konfigurację bezpieczeństwa organizacji, cele i zasady jej działania. W drugim przypadku elementy te, będąc efektem konsensusu, są akceptowane przez większość interesariuszy.

Jak wspomniano, bezpieczeństwo danej organizacji – w tym również państwa – definiuje się przez określenie konfiguracji bezpieczeństwa zbudowanej ze wspólnej części personalnych konfiguracji bezpieczeństwa interesariuszy. W organizacjach o szerokiej partycypacji członków w sprawowaniu władzy, organizacyjna konfiguracja bezpieczeństwa uzyskuje szeroką aprobatę społeczną. Natomiast w organizacjach, w których partycypacja jej członków w sprawowaniu władzy jest niewielka, bezpieczeństwo definiuje się przez pryzmat osobistego bezpieczeństwa sprawujących władzę. W tym przypadku akceptację polityki kreowania bezpieczeństwa uzyskuje się poprzez wysokie przywileje dla popleczników i wymuszanie posłuszeństwa na wszystkich pozostałych.

W zależności od sposobu sprawowania władzy definiowanie grupowej konfiguracji bezpieczeństwa realizowane jest w różny sposób. Najczęściej jest ona efektem wzajemnych uzgodnień i kompromisów, będących rezultatem walki lub negocjacji. Można oczywiście definiować tę konfigurację metodami badań socjologicznych członków danej organizacji: metodą wywiadu swobodnego, kwestionariuszowego bądź przy pomocy ankiety. Jednakże metody te stosuje się jedynie w sporadycznych przypadkach dla określonych zagadnień.

Sposób definiowania konfiguracji bezpieczeństwa zależy również od celów, jakie przyświecają osobom sprawującym władzę i może być realizowana w trzech kontekstach:

- bezpieczeństwa indywidualnego sprawujących władzę;
- nadrzędności bezpieczeństwa organizacji nad bezpieczeństwem jej członków;
- nadrzędności bezpieczeństwa członków organizacji nad bezpieczeństwem samej organizacji.

Przy nastawieniu na zapewnienie bezpieczeństwa członkom organizacji, konfigurację bezpieczeństwa należy definiować w ujęciu grupowym (gatunkowym). Stanowi ona wtedy wspólną część indywidualnych konfiguracji bezpieczeństwa. Tym samym zasadnicze jej elementy zawierają się w większości personalnych konfiguracji bezpieczeństwa. Przyczynia się to do

A common part of the personal safety configurations of a given community members creates the social configuration of safety and it is a derivative of social culture. It is most often formed by the social norms and the cultural patterns of behaviour. In the era of globalisation and universal migration, the social safety configuration undergoes significant changes due to the clash of different cultures. Its effect in multicultural communities can be: the domination of one of them, mutual tolerance, the assimilation of some cultures or their mutual penetration creating communities with a new culture. Each of these scenarios is related to adequate social relations of the safety configuration. The first two scenarios are focused on the conflict, the two next on cooperation and striving to develop the new social norms and behavioural patterns, and thus a new social safety configuration.

In contrast, the organisational safety configuration is the result of a compromise of stakeholders based on the struggle or consensus. In the first case, the winner defines the organisation's safety configuration, the goals and the rules of its operation. In the second case, these elements, which are the effect of consensus, are accepted by the majority of stakeholders.

As mentioned above, the safety of a given organisation, including the country, is defined by specifying a safety configuration which is built from a common part of the stakeholders' personal safety configurations. In organisations with a broad participation of members in the exercise of power, the organisational configuration of safety obtains the wide social approval. However, in organisations where the participation of its members in the exercise of power is low, the safety is defined through the prism of the personal safety of those in power. In this case, the acceptance of the policy of creating safety is obtained by high privileges for supporters and by forcing obedience on all the others.

Depending on the manner of exercising power, defining a group safety configuration is carried out in various ways. Most often it is the result of mutual agreements and compromises resulting from fight or negotiation. Certainly you can define this configuration using the sociological research methods of the members of a given organisation: the method of a free-fall or questionnaire interview and using a survey. However, these methods are used only occasionally with regard to specific issues.

The method of defining the safety configuration also depends on the aims that guide those in power and can be implemented in three contexts:

- the individual safety of people exercising the authority;
- the safety organisation's superiority over the safety of its members;
- the safety of the organisation's members superiority over the safety of the organisation itself.

While focusing on ensuring safety for the organisation's members, the safety configuration should be defined in a group (species) approach. It then forms a common part of the individual safety configurations and thus its essential elements are included in the majority of personal safety configurations. This contributes to obtaining high social approval for the

uzyskania wysokiej aprobaty społecznej dla prowadzonej przez kierownictwo organizacji polityki kreowania bezpieczeństwa. Tego typu podejście nastawione jest na akceptację daleko idących zmiany wewnątrz organizacji, włącznie z jej transformacją.

Organizacyjna polityka kreowania bezpieczeństwa, nastawiona na bezpieczeństwo jej członków, ma duże szanse na szeroką akceptację społeczną, ze względu na sposób definiowania grupowej konfiguracji bezpieczeństwa. Jednakże jej stosowanie bardzo często ogranicza możliwość zaspokajania własnych aspiracji przez kierownictwo organizacji. Dlatego znacznie częściej stosowana jest alternatywna droga definiowania konfiguracji bezpieczeństwa. Wiadomo, że każda organizacja składa się z mniejszych grup interesów, dla których można zdefiniować grupową konfigurację bezpieczeństwa. Ich złożenie, uwzględniające siłę wpływów poszczególnych grup na funkcjonowanie organizacji, tworzy konfigurację bezpieczeństwa organizacji, której konsekwencją jest organizacyjna polityka kreowania bezpieczeństwa.

Działanie organizacji, zgodnie z tak skonstruowaną polityką, uzależnia poczucie bezpieczeństwa, jakie daje organizacja, od siły wpływu na jej funkcjonowanie. W takich organizacjach poczucie bezpieczeństwa buduje się w oparciu o siłę różnych grup interesów. Wykuwa się je w walce o pozycję w organizacji i grupie. Stąd też kreowanie poczucia bezpieczeństwa bardzo często postrzegane jest przez pryzmat walki – ten kto uzyska najsilniejszy wpływ na władzę, będzie mógł najlepiej zaspokajać własne potrzeby i aspiracje. Ponieważ jednak nie jest sam, musi liczyć się z działaniami innych ludzi, którzy – podobnie jak on – dążą do uzyskania znaczącego wpływu na funkcjonowanie organizacji.

Podsumowując dotychczasowe rozważania, należy stwierdzić, że:

1. Bezpieczeństwo organizacji należy oceniać przez pryzmat poczucia bezpieczeństwa ludzi je tworzących (tak jest przy założeniu, że organizacją kieruje arystotelesowska arystokracja_ lub też – przez pryzmat bezpieczeństwa rządzących (w innych ustrojach). Tezę tą potwierdza *Ekonomiczna teoria demokracji Anthony'ego Downsa* opublikowana 1957 r. [12].
2. Bezpieczeństwo organizacji (państw, społeczeństw, grup społecznych, przedsiębiorstw) określane jest i kreowane przez osoby kierujące nimi, w wymiarach:
  - wewnętrznym, poprzez:
    - kształtowanie postaw ludzi tworzących organizację,
    - tworzenie właściwych reguł i zasad funkcjonowania organizacji – uwzględniających potrzeby rozwoju wszystkich ludzi,
    - konstruowanie właściwej struktury wewnętrznej – zapewniającej potencjał zdolny do przeciwstawienia się zagrożeniom zewnętrznym i wewnętrznym,
  - zewnętrznym – kształtowanie przyjaznego otoczenia organizacji.
3. Kierujący definiują bezpieczeństwo organizacji i je kształtują. Oni również mają niebagatelny wpływ na poczucie bezpieczeństwa jej członków poprzez właściwie ukształtowany przekaz informacji.

organisation's management policy and the safety policy. This type of approach is aimed at accepting far-reaching changes within the organisation, including its transformation.

The organisational policy of creating safety, focused on the safety of its members, has a good chance of widespread social acceptance, due to the way in which a group safety configuration is defined. Nevertheless, using this policy very often limits the ability to satisfy their own aspirations by the organisation's management. Therefore, much more often used is an alternative way of defining the safety configuration. It is known that each organisation consists of smaller interest groups for which a group safety configuration can be defined. Their composition, taking into account the power of influence of particular groups on the functioning of the organisation, creates the configuration of the organisation's safety, the consequence of which is the organisational policy of creating the safety.

The organisation's operation, in accordance with the policy constructed in this manner, makes the organisation's sense of safety dependent on the influence on its functioning. In such organisations, the sense of safety is built based on the strength of various interest groups. They are forged in the struggle for a specific position in the organisation and the group. Hence, the creation of a sense of safety is often perceived through the prism of the struggle, because the one who obtains the strongest influence on power will be able to meet their own needs and aspirations to the fullest extent. But because he is not alone, he has to take into account the activities of other people who, like him, strive to achieve a substantial impact on the functioning of the organisation.

To sum up the previous considerations, it should be stated that:

1. The safety of organisations should be assessed through the prism of the safety of people who create them (this is the case if we assume that the organisation is governed by Aristotelian aristocracy) or through the prism of the safety of the rulers (in other regimes). This thesis is confirmed by Anthony Downs in *An Economic Theory of Democracy* published in 1957 [12].
2. The safety of organisations (states, societies, social groups, enterprises) is defined and created by people who manage them, in the following dimensions:
  - in the inner dimension by:
    - shaping the attitudes of people who form the organisation;
    - creating the right rules and principles of the organisation's functioning – taking into account the development needs of all people;
    - constructing the proper internal structure – providing a potential which is capable of resisting external and internal threats;
  - in the external dimension by:
    - shaping a friendly environment for the organisation.
3. Leaders define and shape the safety of the organisation. They also have a significant impact on the sense of safety of its members through a properly devised transfer of information.

4. W definiowaniu bezpieczeństwa i kształtowaniu ewolucji organizacji kierujący nimi są zależni od innych znaczących sił wewnętrznych i zewnętrznych.
5. Spokój funkcjonowania i możliwość realizacji celów, utożsamiane z bezpieczeństwem, są efektem ugody społecznej wszystkich interesariuszy organizacji – wewnętrznych i zewnętrznych.
4. In defining the safety and shaping of the organisation's evolution, the leaders are dependent on other significant internal and external forces.
5. Undisturbed functioning and the possibility of achieving the goals, usually identified with safety, are the result of a social agreement between all organisation's stakeholders – both the internal and the external.

Ocena poziomu bezpieczeństwa

Odwołując się wprost do sformułowanej definicji bezpieczeństwa, ocena jego poziomu zarówno w wymiarze personalnym, jak i zbiorowym powinna obejmować:

1. Zdefiniowanie konfiguracji bezpieczeństwa, poprzez:
  - identyfikację istotnych dla dalszego istnienia i swobody kształtowania jego istoty: atrybutów i akcydensów; bytów konkretnych z otoczenia oraz relacji między nimi;
  - ustalenie ich ważności (dla zachowania istnienia i swobody kształtowania istoty) oraz korelacji między nimi;
2. Identyfikację potencjalnych zdarzeń obniżających poczucie bezpieczeństwa.
3. Oszacowanie ich wpływu na to, co cenne, ze względu na poczucie bezpieczeństwa. Często jest ono bardzo trudne i opiera się jedynie na oszacowaniu subiektywnego prawdopodobieństwa utraty bądź obniżenia wartości, wyspecyfikowanych w pierwszym etapie elementów. Powinno ono również uwzględniać kierunek wpływu (czy jest to wpływ ujemny, powodujący obniżenie poczucia bezpieczeństwa, czy też dodatni – poprawiający poczucie bezpieczeństwa).
4. Oszacowanie korelacji między zagrożeniami, – zaktualizowanie się kilku wyspecyfikowanych zagrożeń może dać efekt odmienny od prostej sumy strat spowodowanych zagrożeniami występującymi pojedynczo.
5. Prezentację w zrozumiałym i wiarygodnym sposobie wniosków wynikających z przeprowadzonych analiz.

Jak widać, proponowana procedura jest bardzo skomplikowana. O ile identyfikacja czynników decydujących o poziomie bezpieczeństwa i zdarzeń na niego wpływających wydaje się niezbyt zawiła, to już ocena wpływu pojedynczych zagrożeń jest znacznie trudniejsza (nie wspominając o ustaleniu wzajemnych korelacji, czy też prezentacji w zrozumiałym i wiarygodnym sposobie wyników przeprowadzonych analiz).

Istnieje szereg procedur i algorytmów oceny poziomu bezpieczeństwa opracowanych dla różnych dziedzin funkcjonowania organizacji. Najwięcej z nich dotyczy dziedzin: finansowej i gospodarczej. Część z nich to algorytmy matematyczne oparte na danych historycznych. Dotyczą one najczęściej wąskich zagadnień. Kompleksowe metody oparte są natomiast na subiektywnej ocenie ekspertów. Metodologiczną ideą tych metod jest: podział otoczenia na segmenty, ustalenie ich ważności dla poziomu bezpieczeństwa, ocena każdego segmentu indywidualnie i agregacja otrzymanych wyników.

The assessment of the safety level:

Referring directly to the formulated definition of safety, the assessment of its level, both in the personal and in the collective dimension should include:

1. Defining the safety configuration by:
  - the identification of essential (in terms of its further existence and freedom of shaping its essence) attributes and features; concrete beings from the environment and relations between them;
  - determining their importance (in terms of maintaining their existence and freedom of shaping their essence) and correlations between them;
2. The identification of potential events that might reduce the sense of safety.
3. The estimation of their impact on what is valuable because of the sense of safety. It is often very difficult and is based only on the estimation of the subjective probability of values loss or decrease, specified in the first elements stage. It should also take into account the direction of influence (whether it is negative influence which causes the a decrease of the sense of safety or a positive influence which improves the sense of safety).
4. Estimating the correlations between threats, because the updating of several specified threats may produce an effect different from the simple sum of losses which were caused by threats occurring individually.
5. Presenting the conclusions in an understandable and credible manner which result from the carried out analyses.

As you can see, the proposed procedure is very complicated. While the identification of the factors which determine the level of safety and events affecting it seems to be not too complex, the assessment of the impact of individual threats is much more difficult (not mentioning the determination of mutual correlations or presentation the results of the performed analyses in a comprehensible and reliable manner).

There are a number of procedures and algorithms for assessing the level of safety which were developed for the various areas of the organisation's functioning. Most of them were developed in the fields of finance and economy. Some of them are mathematical algorithms based on historical data and mostly concern narrow issues, whereas the comprehensive methods are based on the experts' subjective assessment. The methodological concept behind these methods is based on dividing the environment into segments, determining their importance for the level of safety, assessing each segment individually and aggregating the obtained results.

Literatura/Literature

- [1] Krąpiec M. A., Maryniarczyk A., *Byt*, w: *Powszechna encyklopedia filozofii*, A. Maryniarczyk (red.), Wydawnictwo Polskie Towarzystwo Tomasza z Akwinu, [dok. elektr.] <http://www.ptta.pl/pef/pdf/b/byt.pdf> [dostęp: 10.10.2017].
- [2] Einstein A., *Teoria względności i inne eseje*, Wydawnictwo Prószyński i S-ka, Warszawa 1997.
- [3] *Uniwersalny Słownik Języka Polskiego*, <https://usjp.pwn.pl/krok1.html?msg=-107> [dostęp: 05.03.2018].
- [4] Tatariewicz W., *Historia filozofii*, t. 3, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2011.
- [5] Koziński J., *Psychologiczna teoria decyzji*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 1977.
- [6] Prońko J., *Bezpieczeństwo państwa, zarys teorii problemu i zadań administracji publicznej*, Wyższa Szkoła Administracji, Bielsko Biala 2007.
- [7] Glantz M., *Davies J-Curve Revisited*, http://www.fragileecologies.com/jun27_03.html. [dostęp: 10.08.2014].
- [8] Kulczycki J., *Wyzwania psychologii humanistycznej*, „Konspekt” 2004, 18, www.wsp.krakow.pl/konspekt [dostęp: 10.08.2015].
- [9] Crozier M., *Przedsiębiorstwo na podsłuchu. Jak uczyć się zarządzania postindustrialnego*, Wydawnictwo PWE, Warszawa 1993.
- [10] *Podstawy organizacji i zarządzania*, M. Romanowska (red.), Wydawnictwo Dyfin, Warszawa 2001.
- [11] *Zarządzanie, organizacje i organizowanie – przegląd perspektyw teoretycznych*, K. Klincewicz (red.), Wydawnictwo Naukowe Wydziału Zarządzania Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa 2016.
- [12] Michalak T., *Ekonomiczna teoria demokracji Anthony’ego Downsa*, w: *Teoria wyboru publicznego*, J. Wilkin (red.), Scholar, Warszawa 2005.

DR HAB. INŻ. JAROSŁAW PROŃKO – profesor nadzwyczajny Instytutu Zarządzania Uniwersytetu Jana Kochanowskiego w Kielcach. Absolwent Politechniki Świętokrzyskiej i AON. Były oficer Nadwiślańskich Jednostek Wojskowych. Uczestnik akcji przeciwpowodzowej w 1997 r. – odznaczony Krzyżem Zasługi za Dzielność. W latach 1998–2001 Główny Specjalista w Biurze Spraw Obronnych MSWiA. Autor i współautor wielu prac z zakresu bezpieczeństwa powszechnego, zarządzania kryzysowego, problematyki podejmowania decyzji oraz analizy ryzyka w obszarze bezpieczeństwa powszechnego.

MGR BEATA WOJTASIAK – absolwentka Akademii Pedagogiki Specjalnej im. Marii Grzegorzewskiej w Warszawie (Wydział Nauk Pedagogicznych). W 2013 r. ukończyła studia podyplomowe Menedżer Innowacji w Szkole Głównej Handlowej w Warszawie. Aktualnie pracownik Zakładu Ocen Technicznych Centrum Naukowo-Badawczego Ochrony Przeciwpowodzowej im. Józefa Tuliszkowskiego – Państwowego Instytutu Badawczego.

JAROSŁAW PROŃKO D.SC.ENG. – associate professor at the Institute of Management at the Jan Kochanowski University in Kielce. A graduate of the Kielce University of Technology and AON. Former officer of the Nadwiślańskie Military Units. Participant in the 1997 flood rescue effort – awarded with the Cross of Merit for Bravery. In 1998–2001 he was the Chief Specialist at the Ministry of Defense Affairs Office of the Ministry of the Interior and Administration. Author and co-author of many works in the field of general safety, crisis management, decision making and risk analysis in the area of general safety.

BEATA WOJTASIAK M.A. – a graduate of the Maria Grzegorzewska Pedagogical University in Warsaw (Faculty of Pedagogical Sciences). In 2013 she completed a postgraduate programme in Innovation Management at the Warsaw School of Economics. Currently an employee of the Technical Assessment Department of the Józef Tuliszkowski Scientific and Research Centre for Fire Protection – the National Research Institute.